

הפעילות הבלתי־חוקית של איראן וחזבאללה בתחום הקריפטו: הקשר לוונצואלה

דני סיטרינוביץ', שניר לוי, שרלוט קוב¹ | גיליון 2178 | 30 ביולי 2026

מאז המהפכה האסלאמית ב-1979 פועלת איראן תחת סנקציות בינלאומיות בדרגות חומרה משתנות, שהמשמעותיות שבהן הוטלו על מגזר האנרגיה והמערכת הפיננסית שלה בתגובה לתוכנית הגרעין. במהלך ארבעת העשורים האחרונים, איראן לא רק הסתגלה למגבלות אלה, אלא אף מיסדה באופן שיטתי את עקיפת הסנקציות כנדבך מרכזי באסטרטגיית ההישרדות הכלכלית שלה. בשנים האחרונות, פנו איראן וחזבאללה במידה גוברת והולכת למטבעות קריפטו כאמצעי לעקיפת הסנקציות האמריקאיות. האנונימיות היחסית שמציעים המטבעות הדיגיטליים, לצד עצמאותם מן המערכת הבנקאית הבינלאומית, יצרה ערוצים פיננסיים חדשים שרגולטורים במערב מתקשים לפקח עליהם ולשבש את פעילותם. מגמה זו בלטה במיוחד בוונצואלה, שם ניצלה טהראן את יחסיה הקרובים עם משטר מאדורו כדי להרחיב את דריסת הרגל הכלכלית שלה. לפי דיווחים, איראן צברה השפעה ניכרת על חלקים ממגזר הזהב בוונצואלה, ועשתה שימוש בכריית זהב ובסחר בו לצד רשתות קריפטו, כדי לייצר מקורות הכנסה המצויים מחוץ להישג ידם של מנגנוני אכיפת הסנקציות המסורתיים. פעולות אלה סיפקו הן לאיראן והן לחזבאללה עורק פיננסי חיוני, שאפשר להן להבטיח הכנסות משמעותיות חרף הלחץ הבינלאומי הגובר והמגבלות שהטילו ארצות הברית ובעלות בריתה. מאמר זה בוחן כיצד השתמשו איראן וחזבאללה במטבעות קריפטו כדי להקל על העברת כספים ולעקוף סנקציות בינלאומיות באמצעות מעורבותן במגזר כריית הזהב בוונצואלה ובאמצעות מערך מקביל הפועל בתוך מגזר הנפט האיראני.

מערך עקיפת הסנקציות של איראן

כדי לשמר את הכנסות המדינה ואת יציבות המשטר, פיתחה איראן ארגז כלים מתוחכם ורב־שכבתי לעקיפת המגבלות הבינלאומיות המוטלות עליה. רכיביו המרכזיים כוללים שימוש בחברות קש וברשתות תיווך מורכבות; מערכות בנקאות

¹ שניר לוי הוא מנכ"ל ומייסד NOMINIS, פלטפורמה למודיעין בלוקצ'יין; שרלוט קוב היא חוקרת בכירה וראש מחלקת תוכן ב-NOMINIS.

צללים ומנגנונים בלתי־רשמיים להעברת כספים; מבצעי הברחת נפט, לרבות העברות מאונייה לאונייה; מניפולציה ברישומי ספנות ושימוש בדגלים של מדינות "נוחות"; עסקאות סחר חליפין וסחר שאינו נקוב בדולרים; וכן עסקאות מבוססות זהב ומערכות סליקה חלופיות.

התובנה האסטרטגית המרכזית ברורה: הגברת הלחץ הכלכלי על איראן אינה מחייבת בהכרח הטלת סנקציות נוספות, אלא שיפור האכיפה ופירוק התשתיות הקיימות לעקיפתן. בהיעדר אכיפה עקבית, הסנקציות עלולות להפוך לעלות תפעולית שניתן לנהל, במקום למגבלה אסטרטגית אפקטיבית.

אפשרות זו נכונה ביתר שאת לגבי חזבאללה, הפועל לצד איראן באמצעות מנגנונים מתואמים לעקיפת סנקציות. הארגון הלבנוני מהווה גם רכיב מרכזי ביכולתה של איראן לעקוף את הסנקציות המערביות, ובכך מייצר הכנסות ניכרות הן לפעילותו שלו והן עבור הציר בכללותו.

למרות שחזבאללה ממשיך לקבל מאיראן תמיכה כספית נרחבת, המוערכת בכ-700 מיליון דולר בשנה ואף הגיעה בשנים האחרונות לכמיליארד דולר, הארגון פעל באופן אקטיבי לגיוון מקורות המימון שלו. שינוי זה מונע מכמה גורמים: עלייה בהוצאות הצבאיות, לרבות על מערכות נשק מתקדמות והרחבת הכוח; גידול במחויבויות הרווחה החברתית בקרב האוכלוסייה השיעית בלבנון; והיערכות לתנודות אפשריות בהיקף התמיכה הכספית האיראנית.

כתוצאה מכך, הקים חזבאללה רשתות פיננסיות מקבילות ברחבי אמריקה הלטינית, מערב אפריקה ואזורים נוספים. רשתות אלה מצטלבות לעיתים קרובות עם מערכי סחר בלתי־חוקי ועם מנגנוני פשיעה מאורגנת. גיוון זה מפחית את הנטל הכספי הישיר המוטל על איראן ובה בעת מחזק את חוסנה של רשת השלוחים הרחבה שלה.

ונצואלה כפלטפורמה אסטרטגית

במקביל, היחסים בין איראן לוונצואלה, שהחלו בתקופת נשיאותו של הוגו צ'אווס והתהדקו עוד יותר תחת ניקולס מאדורו, התפתחו לשותפות המיטיבה עם שני הצדדים ומתמקדת בחיזוק יכולתם לעמוד בפני סנקציות.

עבור איראן וחזבאללה, ונצואלה מציעה כמה יתרונות אסטרטגיים: ערוץ מבודד יחסית לשיתוף פעולה בתחום הנפט; גישה לזהב ולמשאבי טבע נוספים; נתיבים פיננסיים חלופיים המצויים מחוץ לפיקוח מערבי; וסביבת פעילות מתירנית המתאפיינת באכיפה מוגבלת.

גורמים איראניים וגורמים הקשורים לחזבאללה ניצלו את קשריהם עם האליטות הפוליטיות והצבאיות בוונצואלה, עם רשתות עסקים מקומיות ועם קהילות הפזורה השיעית, כדי לבסס במדינה נוכחות מבצעית ופיננסית משמעותית.

כריית הזהב ושיתוף הפעולה בתחום האנרגיה הם בעלי חשיבות מיוחדת, שכן הם מאפשרים להפיק ערך מחוץ למערכת הפיננסית המסורתית המבוססת על הדולר. הרשתות הפיננסיות שתוארו לעיל פועלות במסגרת מערך פוליטי ולוגיסטי רחב, שעוצב על ידי קשרים ארוכי שנים בין גורמים הקשורים לחזבאללה לבין גורמים במוסדות המדינה בוונצואלה.

דריסת הרגל של חזבאללה בוונצואלה התרחבה במידה ניכרת בתקופת נשיאותו של צ'אווס, כאשר ממשלו כונן קשרים פוליטיים וכלכליים הדוקים עם איראן. קשרים אלה סייעו להתרחבותן של רשתות איראניות ושל רשתות הקשורות לחזבאללה ברחבי אמריקה הלטינית. קשרים אלה העמיקו עוד יותר תחת שלטון מאדורו. חקירות ודיווחים מודיעיניים זיהו קשרים בין אישים המזוהים עם חזבאללה לבין דמויות פוליטיות בוונצואלה, שהיו מעורבות במוסדות כלכליים וביטחוניים.

עם האישים הבולטים שנקשרו לרשתות אלה נמנים:

● **טארק אל-עיסאמי** – לשעבר סגן נשיא ושר הפנים של ונצואלה, אשר נקשר לרשתות של קהילות פזורה המזוהות עם חזבאללה.

● **ע'אזי נאסר א-דין** – דיפלומט לבנוני-ונצואלי שהוטל עליו סנקציות של משרד האוצר האמריקאי בשל תמיכתו בחזבאללה ובשל סיוע בקידום קשרי הארגון עם הרשויות בוונצואלה.

בנוסף על כך, נראה כי תשתיות לוגיסטיות מסייעות לפעילותן של רשתות אלה. חברת התעופה הממשלתית של ונצואלה, Conviasa, הוזכרה בחקירות שעסקו בפעילות הקשורה לחזבאללה באמריקה הלטינית, בשל תפקידה בהקלת התנועה בין ונצואלה לבין רשתות במזרח התיכון.

מערכת הקשרים החופפת הזאת – במישורים הפוליטי, המסחרי והלוגיסטי – יצרה סביבה שאפשרה לגורמים פיננסיים הקשורים לחזבאללה לפעול תחת לחץ אכיפתי מוגבל יחסית. מה שמאפשר את המשך הפעילות הזו, עבור חזבאללה ואיראן כאחד, הוא השימוש במטבעות קריפטו, לנוכח היתרונות הרבים שהם מקנים בעקיפת הסנקציות האמריקאיות.

מדוע איראן ושלוחיה משתמשים במטבעות קריפטו?

במהלך העשור האחרון, התפתחו מטבעות הקריפטו מחידוש טכנולוגי נישתי לרכיב מרכזי במערכת הפיננסית העולמית. המערכת נועדה בראשיתה לאפשר עסקאות ישירות בין משתמשים, ללא תלות במוסדות בנקאיים מסורתיים, אך מאז התרחבה במידה ניכרת וכיום היא כוללת תשלומים חוצי גבולות, שווקים לנכסים דיגיטליים, מימון מבוזר (DeFi) ואימוץ נרחב של מטבעות יציבים – מטבעות קריפטו שנועדו לשמור על ערך יציב.

עבור משתמשים לגיטימיים, מטבעות קריפטו מציעים מספר יתרונות: העברות בינלאומיות מהירות, צמצום החיכוך בעסקאות חוצות גבולות וגישה לנכסים הנקובים בדולרים בסביבות המתאפיינות באינפלציה או באי־יציבות פיננסית. מאפיינים אלה תרמו להאצה באימוץ מטבעות הקריפטו ברחבי העולם.

עם זאת, מאפיינים מבניים אלה יוצרים גם נקודות תורפה. אף שעסקאות בלוקצ'יין מתועדות באופן פומבי – בלוקצ'יין היא הטכנולוגיה שעליה מבוסס המסחר במטבעות קריפטו – זהותם של בעלי כתובות הארנקים הדיגיטליים נותרת מוסווית תחת כינויים. נוסף על כך, רשתות קריפטו פועלות על פני תחומי שיפוט שונים ומחוץ למערכת הבנקאות המסורתית, ובכך מגבילות יכולות רגולציה, פיקוח ואכיפה.

כתוצאה מכך, גורמים הנתונים לסנקציות משלבים יותר ויותר נכסים דיגיטליים במערך הפיננסי שלהם. מטבעות קריפטו אינם מחליפים בדרך כלל מנגנונים פיננסיים מסורתיים, אלא משמשים שכבה נוספת בתוך מערכות קיימות של מימון בלתי־חוקי, ומאפשרים העברת ערך בין מדינות חרף מגבלות הסנקציות.

במקרים מסוימים, נעשה שימוש ישיר במטבעות קריפטו לצורך גיוס כספים. אנשים עשויים להעביר נכסים דיגיטליים לארגוני טרור מבלי לדעת זאת, מתוך אמונה שהם תומכים במטרות הומניטריות. קמפיינים ברשתות החברתיות המחישו כיצד ארגונים דוגמת חמאס ניצלו מסרים הומניטריים כדי לגייס תרומות במטבעות קריפטו.

עם זאת, לרוב מופיעים מטבעות הקריפטו בשלבים מאוחרים יותר בשרשרת הערך הפיננסית. במקום לשמש מקור הכספים, הנכסים הדיגיטליים משמשים שכבת העברה וחלוקה מחדש בתוך מערכות רחבות יותר של מימון בלתי־חוקי.

הערכות מודיעיניות עדכניות מצביעות על כך שרשתות המזוהות עם איראן, ובהן גורמים הקשורים למשמרות המהפכה, שילבו מטבעות קריפטו בשלבים רבים של פעילותן הפיננסית. לפי ניתוח של NOMINIS, היקף תזרימי מטבעות הקריפטו הקשורים לגורמים המבוססים ברצועת עזה עלה על 100 מיליון דולר בשנה אחת – סכום משמעותי ביחס לכלכלה הרשמית של הרצועה.

מטבעות קריפטו הופיעו גם ברשתות רכש. [ממצאים](#) מצביעים על כך שמשמרות המהפכה מקבלות נכסים דיגיטליים כתשלום עבור אמצעי לחימה וחומרים נלווים הנמכרים באינטרנט. בהקשר זה, מטבעות הקריפטו משמשים הן מכשיר פיננסי והן אמצעי תשלום בתוך שרשראות אספקה בלתי־חוקיות.

התפתחויות אלה משקפות שינוי רחב יותר: רשתות הקשורות לטרור אינן עוד מקבלות גרידא של תרומות במטבעות קריפטו. הן משלבות באופן פעיל נכסים דיגיטליים במערכי רכש, במימון פעילות מבצעית ובהעברות כספים חוצות גבולות.

חשיפת נתיב הכסף

באמצעות ניתוח מודיעיני של מטבעות קריפטו ניתן לשחזר חלקים מן התשתית הפיננסית המשמשת רשתות המזוהות עם איראן להעברת ערך בין תחומי שיפוט, תוך עקיפת מנגנוני הפיקוח הפיננסיים המסורתיים.

ניתוח זה מבוסס על מסגרת מודיעינית מרובת מקורות, המשלבת מודיעין ממקורות גלויים (OSINT), ניתוח עסקאות בלוקצ'יין ונתוני חקירה קנייניים שהופקו באמצעות פלטפורמת NOMINIS.

המחקר מתבסס על מגוון רחב של מקורות גלויים, ובהם הכרזות על הטלת סנקציות, הערכות מודיעין, מסמכים משפטיים, תחקירים עיתונאיים, דיווחי תקשורת ורישומי תאגידים הנוגעים ליחידים ולישויות הקשורים לרשתות הפיננסיות של חזבאללה ולפעילות האיראנית לעקיפת סנקציות.

מקורות אלה שולבו בכלים מתקדמים לניתוח בלוקצ'יין, המאפשרים להתחקות אחר תזרימי עסקאות, לזהות אשכולות ארנקים ולאתר דפוסי התנהגות התואמים הלבנת הון וטשטוש פיננסי.

לצד המידע הזמין לציבור, הניתוח כולל כאמור גם מודיעין קנייני שהופק באמצעות פלטפורמת NOMINIS. הפלטפורמה מיישמת שיטות ייחוס מתקדמות שנועדו לקשר בין פעילות בלוקצ'יין המתבצעת תחת זהות בדויה לבין שחקנים ממשיים. שיטות אלה משלבות קיבוץ ארנקים לאשכולות, ניתוח עסקאות, אפיון דפוסי התנהגות והצלבת מידע מודיעיני בין פלטפורמות, כדי להעריך את זהותם הסבירה של בעלי הארנקים ואת מידת התיאום בין החשבונות.

מחקר זה מצביע על שני נתיבים פיננסיים נפרדים אך קשורים, המזהים עם מערך השלוחים האיראני:

1. **נתיב הזהב שמקורו בוונצואלה** – מנגנון לעקיפת סנקציות שבמסגרתו זהב שנכרה בוונצואלה באופן בלתי־חוקי מומר להכנסות ולמטבעות קריפטו באמצעות גורמי תיווך פיננסיים הקשורים לרשתות חזבאללה.

2. **נתיב ההכנסות מנפט איראני** – מערכת מקבילה, שבמסגרתה הכנסות ממכירת נפט איראני הנתון לסנקציות מולבנות באמצעות מתווכים, חברות קש ומבני תיווך פיננסיים, ולאחר מכן מומרות לנכסים דיגיטליים הקשורים לתשתית פיננסית המזוהה עם משמרות המהפכה.

אף שמקור שני הנתיבים במגזרי סחורות שונים, שניהם מתכנסים בסופו של דבר למערכות קריפטו חופפות המשמשות להעברה בינלאומית של כספים ולחלוקתם מחדש.

נתיב הזהב-מזומן-קריפטו של חזבאללה

המערך הפיננסי שזוהה במחקר זה פועל לפי מודל סדור להמרת ערך, שבמסגרתו מופקים ממשאבים שנכרו שלא כחוק נכסים דיגיטליים ניידים שניתן להעבירם מעבר לגבולות תחת פיקוח רגולטורי מוגבל.

שלב 1 – כריית זהב

מקורו של הנתיב בקשת הכרייה של האורינוקו (Orinoco Mining Arc) שבמדינת בוליבר בוונצואלה, אחד מאזורי הפקת הזהב הגדולים באמריקה הלטינית. אזורי כרייה ובהם אל קאיאו, נקופאי, סיווד בוליבר וסן פליקס הפכו למוקדים מרכזיים בכלכלת הכרייה הבלתי־רשמית והבלתי־חוקית של ונצואלה.

פעילות הכרייה באזורים אלה נשלטת לעיתים קרובות בידי ארגוני פשיעה דוגמת Tren de Guayana, הפועלים לא פעם בשיתוף פעולה עם מתווכים וגורמי ממשל מקומיים מושחתים, או לכל הפחות בהסכמה שבשתיקה מצידם. גורמי תיווך הקשורים לחזבאללה הפועלים באזור אינם מנהלים בדרך כלל את פעילות הכרייה במישרין. במקום זאת, הם מפיקים ממנה הכנסות באמצעות הסכמים לחלוקת רווחים, עמלות והסדרי תיווך פיננסיים הקשורים להפקת הזהב.

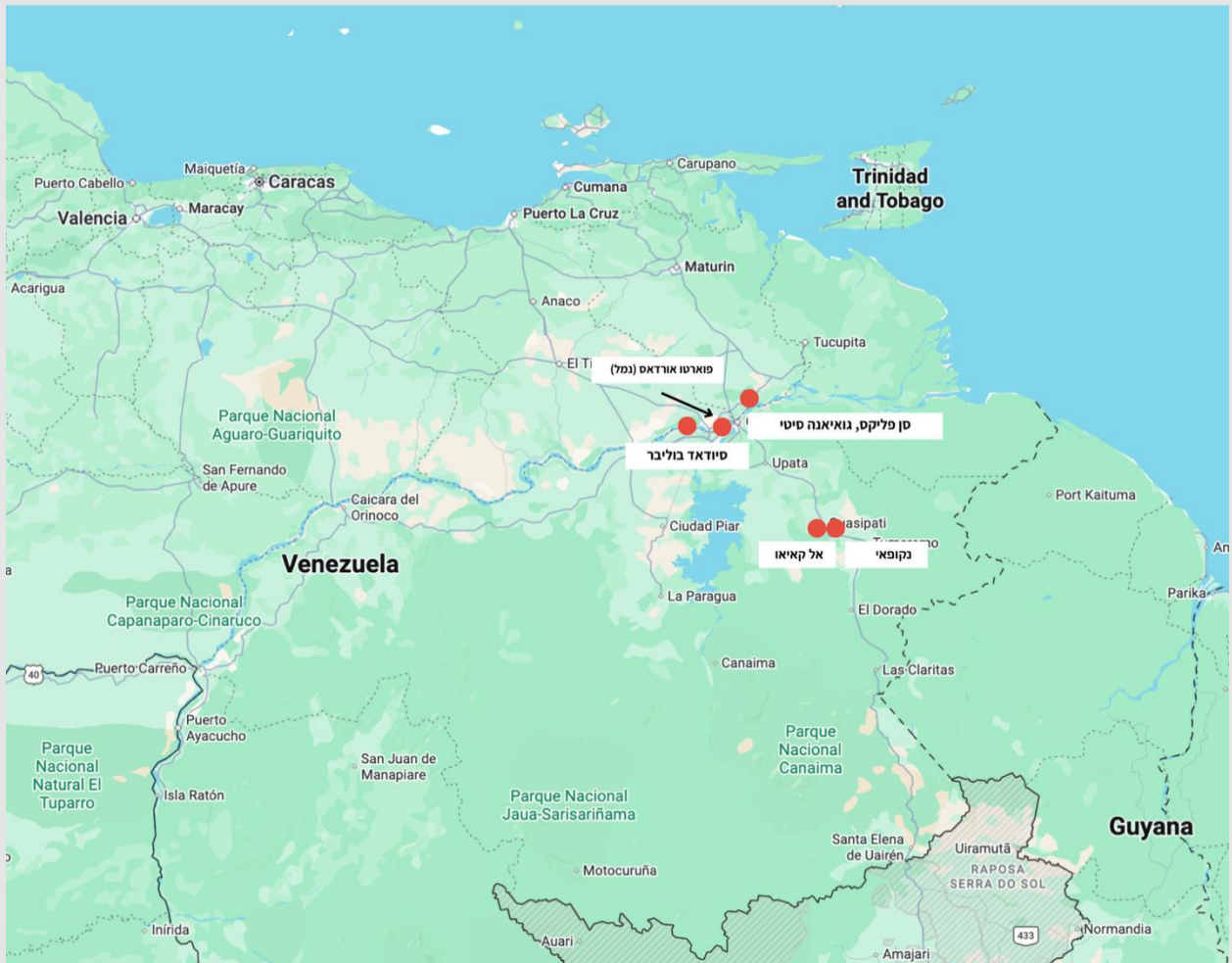
שלב 2 – ריכוז, העברה והברחה

לאחר הכרייה מרוכז הזהב באמצעות רשתות של ברוקרים, בתי מסחר וישויות כיסוי מסחריות שנועדו לטשטש את מקורו. חברות חקלאות, גידול מקנה ויבוא-יצוא משמשות לעיתים קרובות כחברות קש במסגרת תהליך זה.

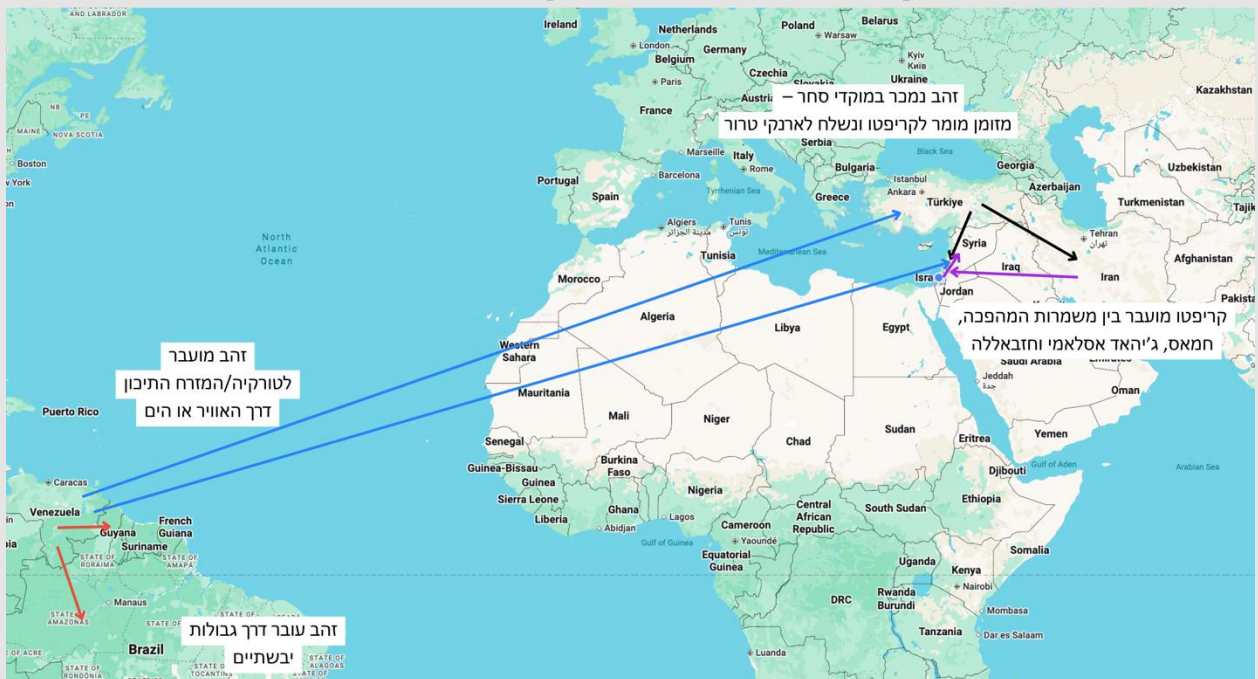
הערים סן פליקס דה גואיאנה ופוארטו אורדאס משמשות מוקדים לוגיסטיים מרכזיים לריכוז הזהב. שם מכינים אותו להעברה חוצת גבולות באמצעות מסמכי מכס מזויפים ועסקאות מסחריות רב־שכבתיות, שנועדו להסתיר את מקורו ואת זהות בעליו.

בהמשך מוברח הזהב דרך נתיבים יבשתיים למדינות שכנות, דוגמת ברזיל וגיאנה, או מועבר בנתיבי ים ואוויר למוקדי מסחר בטורקיה וברחבי המזרח התיכון. כמה מן הנתיבים הלוגיסטיים הללו חופפים לנתיבים שנקשרו לאורך השנים לרשתות איראניות לעקיפת סנקציות ולמנגנוני תיווך הקשורים למשמרות המהפכה.

מכרות זהב בוונצואלה

נתיב הזהב לנכסי קריפטו במזרח התיכון

שלב 3 – המרה למטבעות קריפטו

השלב הבא בנתיב כולל המרה של תקבולים במזומן ממכירת זהב למטבעות קריפטו. חלק מן התקבולים מומר באמצעות רשת של ברוקרים בעסקאות מעבר לדלפק (OTC), בורסות לנכסים דיגיטליים וגורמי תיווך פיננסיים. הכספים מומרים לנכסים דיגיטליים בעלי נזילות גבוהה, ובהם ביטקוין ואת'ריום – שני מטבעות הקריפטו הגדולים ביותר לפי שווי שוק – וכן למטבעות יציבים, קטגוריה של נכסים דיגיטליים שנועדה לשמור על ערך קבוע, בדרך כלל באמצעות הצמדה לדולר האמריקאי.

המטבע היציב הרלוונטי במיוחד בהקשר זה הוא USD (Tether), הנסחר בעיקר על גבי רשת TRON, פרוטוקול בלוקצ'יין המועדף בשל עמלות העסקה הנמוכות שלו ומהירות העיבוד הגבוהה.

מודיעין בלוקצ'יין, תחקירים עיתונאיים וראיות שהוצגו בכתב התביעה בפרשת [Balva v. Binance](#) מצביעים על כך שהאזרח הסורי ראא'ד עביב חביב, הידוע גם בכינוי "אל טורקו ראא'ב", ממלא תפקיד מרכזי בתיאום פעילותה של רשת זו. לפי ההערכות, חביב משמש מארגן פיננסי אזורי, האחראי לחיבור בין כלכלת הסחורות הפיזיות של ונצואלה לבין התשתית הפיננסית הדיגיטלית שבה משתמשים גורמי מימון הקשורים לחזבאללה ופועלים מחוץ למדינה.

על פי הנתען בכתב התביעה, חביב מסייע לנתב את ההכנסות מפעילות הזהב בוונצואלה לערוצי המרה למטבעות קריפטו באמצעות רשתות של מתווכים, ישויות קש וחשבונות בורסות קריפטו. מבנה זה מאפשר העברות מהירות חוצות גבולות, תוך צמצום התלות במערכת הבנקאית המסורתית והפחתת החשיפה למנגנוני איכפת הסנקציות.

השימוש במטבעות יציבים – ובייחוד ב-USD על גבי רשת TRON – נראה משמעותי במיוחד בשל נזילותם, מהירות העברתם והשימוש הנרחב בהם במערכות פיננסיות בלתי־רשמיות חוצות גבולות, המזהות עם פעילות לעקיפת סנקציות.

דמות מרכזית נוספת הקשורה לתשתית קריפטו זו היא **תוופיק מוחמד סעיד אל־לאו**, חלפן כספים סורי־לבנוני שעליו הטיל משרד האוצר האמריקאי סנקציות בשל מתן שירותי מטבעות קריפטו לחזבאללה ולכוח קודס של משמרות המהפכה. על פי הנתען בכתב התביעה, אל־לאו סיפק ארנקים דיגיטליים שבהם השתמשו פעילי חזבאללה לקבלת כספים ממכירת סחורות ולחלוקתם מחדש ברחבי רשת פיננסית רחבה יותר.

שלב 4 – העברה מחדש לרשתות השלוחים

לאחר המרת הכספים למטבעות קריפטו, הם מועברים דרך אשכולות של ארנקי ביניים שנועדו לטשטש את נתיב העסקאות, בטרם יגיעו לחשבונות הקשורים לחזבאללה, לכוח קודס של משמרות המהפכה ולארגונים המסונפים אליהם, ובהם חמאס והג'האד האסלאמי הפלסטיני.

מנגנון זה מאפשר להעביר במהירות בין תחומי שיפוט שונים ערך שנוצר מכריית זהב בלתי־חוקית בוונצואלה, ולשלבו בתשתית הפיננסית הרחבה התומכת ברשת השלוחים של איראן.

בסופו של דבר, כספים אלה משמשים למימון רכש אמצעי לחימה, לוגיסטיקה מבצעית ופעילות צבאית, ובכך מחזקים את היכולות המבצעיות של ארגונים אלה, תוך צמצום חשיפתם למערכות הפיקוח הפיננסי המסורתיות.

נתיב פיננסי מקביל: הכנסות מנפט איראני ומטבעות קריפטו

בעוד שנתיב הזהב שמקורו בוונצואלה ממחיש כיצד גורמי תיווך הקשורים לחזבאללה מפיקים הכנסות באמצעות ניצול בלתי־חוקי של משאבי טבע, מערך מקביל לעקיפת סנקציות פועל במגזר הנפט האיראני.

זה שנים, יצוא האנרגיה של איראן מהווה יעד מרכזי לסנקציות בינלאומיות. בתגובה לכך, פיתחו רשתות איראניות הקשורות למדינה מנגנונים מתוחכמים יותר ויותר להסוואת משלוחי נפט, לניתוב תשלומים באמצעות מתווכים ולהמרת התקבולים לנכסים פיננסיים חלופיים.

חקירות עדכניות, ובהן ממצאים של משרד האוצר האמריקאי, מצביעות על כך שחלק מהכנסות אלה מומר כיום למטבעות קריפטו באמצעות רשתות של גורמי סיוע פיננסיים הקשורים למשמרות המהפכה ולמתווכים המזהים עימן.

שלב 1 – מכירת נפט הנתון לסנקציות

הנתיב מתחיל במכירת נפט גולמי איראני באמצעות שיטות לעקיפת סנקציות, שנועדו להסתיר את מקור המשלוחים. שיטות אלה כוללות העברות מאונייה לאונייה במים בינלאומיים; שימוש במכליות "צי צללים" הפועלות כשמערכות המעקב שלהן מושבתות; זיוף מסמכי מטען ושינוי תעודות משלוח; וכן רישום מחדש של כלי שיט תחת דגלים של מדינות "נוחות".

באמצעות שיטות אלה, מעורבב הנפט האיראני עם משלוחים אחרים או מסומן מחדש בטרם כניסתו לשווקים העולמיים. מתווכי סחר וברוקרים מסחריים מסייעים בהפצתו לרוכשים ברחבי אסיה ובאזורים נוספים.

עם זאת, ערבוב החביות או סימון מחדש אינם מבטלים את נתיב הכסף שבבסיס העסקאות. עלות הפקת הנפט האיראני נותרת נמוכה, והוא נמכר בשווקים העולמיים תוך עקיפת הסנקציות, כאשר התקבולים המתקבלים ממנו מועברים בסופו של דבר חזרה לאיראן, בין היתר באמצעות רשתות תשלום המבוססות על בלוקצ'יין.

במקרים מסוימים, גורמי מימון של סחר בנפט הקשורים למשמרות המהפכה פועלים באופן בלעדי בזירת הנפט. באמצעות ניתוח ספרי החשבונות הפנימיים שלהם ודפוסי העסקאות בבלוקצ'יין, חוקרים יכולים לזהות ולהעריך את שווי התקבולים שמקורם בנפט, גם כאשר המטען הפיזי עורבב, סומן מחדש או נותב באמצעות מתווכים.

שלב 2 – ריכוז ההכנסות באמצעות מתווכים וחברות קש

לאחר מכירת משלוחי הנפט, ההכנסות מנותבות דרך רשתות רב-שכבתיות של מתווכים, שנועדו לטשטש את מקורן. מנגנונים אלה כוללים בדרך כלל חברות קש הרשומות בתחומי שיפוט דוגמת איחוד האמירויות והונג קונג; בתי מסחר וחברות תיווך המשמשים כסות מסחרית; וכן מערכות פיננסיות בלתי-רשמיות ורשתות של בנקאות צללים.

בשלב זה מרוכזים הכספים באמצעות מבנים תאגידיים מורכבים, היוצרים חיץ בין התקבולים לבין מקורם הנתון לסנקציות.

שלב 3 – המרה למטבעות קריפטו

לאחר ריכוז הכספים, חלק מן התקבולים מומר למטבעות קריפטו באמצעות רשת של ברוקרים בעסקאות מעבר לדלפק (OTC), בורסות לנכסים דיגיטליים וגורמי תיווך פיננסיים.

הכרזות הסנקציות של משרד האוצר האמריקאי זיהו כמה דמויות מרכזיות המעורבות בתיאום תהליך ההמרה. אחת מהן היא עלירזא דרחשאן, גורם פיננסי איראני שעליו הוטלו סנקציות בשל תפקידו בהמרת תקבולים ממכירת נפט איראני למטבעות קריפטו. לפי ממצאי משרד האוצר, בין 2023 ל-2025 סייע דרחשאן בביצוע עסקאות בהיקף כולל של יותר מ-100 מיליון דולר, שהיו קשורות להכנסות מנפט איראני.

דמות מרכזית נוספת היא עראש אסתאכי אליוואנד, סוחר נפט שפעל לצד דרחשאן במסגרת רשת שרכשה והעבירה מטבעות קריפטו שמקורם במכירות נפט הנתונות לסנקציות.

ניתוח בלוקצ'יין זיהה פעילות בארנקים מקושרים הן ברשת את'ריום והן ברשת TRON. פעילות זו מצביעה על העדפה לנכסים דיגיטליים בעלי נזילות גבוהה – ובייחוד למטבעות יציבים – המאפשרים העברות מהירות ופשוטות יחסית בין תחומי שיפוט שונים ומשפרים את היעילות של העברת ערך חוצת גבולות במסגרת מנגנונים לעקיפת סנקציות.

שלב 4 – שילוב ברשתות הפיננסיות של השלוחים

לאחר ההמרה מועברים הכספים דרך רשתות של ארנקי ביניים וגורמי תיווך פיננסיים הקשורים למערך השלוחים הרחב של איראן.

ממצאי חקירות מצביעים על כך שעראש אסתאכי אליוואנד ביצע עסקאות בהיקף של מיליוני דולרים עם תוופיק מוחמד סעיד אל-לאו, חלפן הכספים הסורי-לבנוני שעליו הטיל משרד האוצר האמריקאי סנקציות בשל מתן שירותי מטבעות קריפטו לחזבאללה ולכוח קודס של משמרות המהפכה.

קשר זה ממחיש את נקודת המפגש בין נתיב ההכנסות מנפט לבין תשתית מטבעות הקריפטו הקשורה לחזבאללה, שתוארה לעיל בניתוח זה.

באמצעות מערכת משולבת זו ניתן להעביר בין תחומי שיפוט שונים תקבולים ממכירת נפט איראני הנתון לסנקציות ולשלבם ברשתות פיננסיות התומכות בארגוני שלוחים ובפעילות אזורית.

משמעויות אסטרטגיות

הגבלה אפקטיבית של פעילותה האזורית של איראן ושל רשתות המימון של שלוחיה מחייבת מעבר מצעדים סמליים לאכיפה מבצעית. לשם כך נדרשים ארבעה עקרונות מרכזיים:

- **העדפת אכיפה על פני סמליות** – חיזוק הפיקוח על הפעילות הימית, סגירת פרצות בתחום הספנות ואכיפת סנקציות משניות.

- **התמקדות בגורמי סיוע במדינות שלישיות** – מיקוד בתחומי שיפוט ובגורמים המאפשרים את קיומה של תשתית לעקיפת סנקציות.

- **שיבוש מנגנוני המרת ההכנסות** – פגיעה ממוקדת בסחר בזהב, בעסקאות אנרגיה בלתי־חוקיות, ברשתות פיננסיות של חברות קש ובערוצי המרה של מטבעות קריפטו.

- **מתן עדיפות לתפיסת נכסים ולפעולה על בסיס זיהוי וייחוס** – אף שטכנולוגיות למעקב אחר פעילות בלוקצ'יין ולייחוס ארנקים קיימות זה שנים, על הרשויות לתת עדיפות להפיכת המודיעין לפעולות אכיפה ממשיות.

איראן הוכיחה לאורך זמן את יכולתה לפעול תחת משטר סנקציות. השאלה האסטרטגית המכרעת היא האם ניתן לשלול ממנה את היכולת להפיק רווחים אפקטיביים ממנגנוני העקיפה שפיתחה.

כל עוד המערכות הפיננסיות החלופיות נותרות על כן, הסנקציות עלולות להפוך ממנוף כלכלי מכריע למגבלה מתמשכת אך ניתנת לניהול.

לכידתו של מאדורו בינואר 2026 שיבשה ככל הנראה במידה ניכרת את היחסים בין איראן לוונצואלה, אך לא קטעה אותם לחלוטין. הברית בין המדינות התבססה על התנגדות משותפת לסנקציות, שיתוף פעולה בתחום הנפט ורשתות סיוע לוגיסטיות. נפילתו של מאדורו איימה על רשתות הקשורות לסחר בלתי־חוקי בזהב, להעברות במטבעות קריפטו ולהסדרי ספנות חשאיים.

תחת הנהגתה הזמנית של דלסי רודריגס, נראה כי ונצואלה אימצה עמדה דיפלומטית זהירה יותר. קראקאס עדיין מביעה בפומבי תמיכה באיראן במקרים מסוימים, אך גם מנסה להימנע מעימות עם וושינגטון. ממשלה ונצואלית שתגלה נכונות פחותה לשיתוף פעולה עלולה להקשות על המאמצים להלבנת כספים, להפקת הכנסות מזהב, להבטחת נתיבי תובלה ולעקיפת סנקציות באמצעות מטבעות קריפטו. עם זאת, היחסים בין המדינות לא קרסו לחלוטין. איראן ממשיכה לתמוך בפומבי בהנהגה שנותרה בוונצואלה, וככל הנראה עדיין מבקשת לשמר, ככל האפשר, רכיבים מן השותפות.

במקביל, מבצע "Economic Fury" (זעם כלכלי) – המאמץ האמריקאי שהושק באפריל 2026 במטרה לקטוע את מקורות ההכנסה של איראן – המחיש כי כאשר רשויות אכיפת החוק והסנקציות מתמקדות בנכסים דיגיטליים מזוהים ובתשתית המקיפה אותם, הן יכולות לעבור ממעקב אחר עסקאות בלתי־חוקיות להקפאת כספים, תפיסתם ומניעת הגישה אליהם.

לא כל ארנק שיוחסה לו בעלות יהיה ניתן לתפיסה מיידית, בייחוד כאשר הכספים מוחזקים במשמורת עצמית או מצויים מחוץ להישג ידן של רשויות בתחומי שיפוט משתפי פעולה. אף על פי כן, פעולות האכיפה האחרונות מלמדות כי פעולה נחושה נגד נכסים נגישים יכולה לשבש באופן ממשי את יכולתה של איראן להפיק רווחים מהכנסות בלתי־חוקיות ולהחזיר למדינה.

מסקנות

המערך הפיננסי המתואר בניתוח זה ממחיש כיצד רשתות המזוהות עם איראן משלבות בין כלכלות מסורתיות של סחר בלתי־חוקי בסחורות לבין תשתית פיננסית דיגיטלית מודרנית.

שני נתיבי הכנסה מקבילים ממחישים מודל זה:

- **נתיב הזהב ונצואלה-חזבאללה** – במסגרתו זהב שנכרה שלא כחוק מומר להכנסות ולמטבעות קריפטו, ולאחר מכן מחולק מחדש דרך רשתות פיננסיות הקשורות לחזבאללה.

● **נתיב ההכנסות מנפט איראני** – במסגרתו תקבולים ממכירות נפט הנתונים לסנקציות מולבנים באמצעות מתווכים, וחלקם מומר לנכסים דיגיטליים הקשורים למערכות פיננסיות המזוהות עם משמרות המהפכה.

אף שמקורם של נתיבים אלה במגזרים שונים, הם מבוססים על היגיון מבני משותף. שניהם נשענים על מתווכים הפועלים בתחומי שיפוט רבים, על מנגנונים פיננסיים בלתי־רשמיים ועל המרת סחורות פיזיות לערך דיגיטלי נייד.

במסגרת זו, מטבעות קריפטו משמשים שכבת העברה קריטית, המאפשרת לגורמים הנתונים לסנקציות להעביר כספים מעבר לגבולות, תוך צמצום תלותם במערכת הבנקאית הרשמית.

המפגש בין שווקים בלתי־חוקיים של סחורות, רשתות פשיעה חוצות גבולות וטכנולוגיות פיננסיות מתפתחות מדגיש אתגר מרכזי: יעילות הסנקציות תלויה לא רק בהיקפן, אלא גם ביכולת לזהות ולשבש את התשתיות הפיננסיות המאפשרות את עקיפתן.

ללא טיפול בנקודת המפגש שבין סחר בלתי־חוקי, רשתות לעקיפת סנקציות ומערכות מבוססות מטבעות קריפטו, הסנקציות צפויות להיוותר כלי מתמשך – אך בסופו של דבר מוגבל – לצמצום יכולות המימון של רשת השלוחים האיראנית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.